

Zadeva C-43/22

**Povzetek predloga za sprejetje predhodne odločbe v skladu s členom 98(1)
Poslovnika Sodišča**

Datum vložitve:

18. januar 2022

Predložitveno sodišče:

Sąd Najwyższy (Poljska)

Datum predložitvene odločbe:

22. december 2021

Pritožnik:

Prokurator Generalny

Druge stranke v postopku:

D.J., D[X]. J., Ł.J., S.J.

Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K.

Predmet postopka pred nacionalnim sodiščem

Izredna pritožba zoper sodbo, s katero je dodeljena odškodnina za nepremoženjsko škodo zaradi smrti sorodnika.

Predmet in pravna podlaga vprašanja za predhodno odločanje

Združljivost napotitve sodnika na višje civilno sodišče za določen ali nedoločen čas na podlagi meril, ki niso bila javno objavljena, z možnostjo, da se ta napotitev kadar koli in brez utemeljitve prekliče, s pravom Unije.

Člen 267 PDEU

Vprašanja za predhodno odločanje

1. Ali je treba člen 19(1), drugi pododstavek, in člen 5, od (1) do (3), Pogodbe o Evropski uniji v povezavi s členom 47 in členom 51(1) Listine Evropske unije o temeljnih pravicah razlagati tako, da nasprotujejo nacionalnim določbam, v skladu s katerimi lahko minister za pravosodje države članice na podlagi meril, ki niso bila javno objavljena, na eni strani, za določen ali nedoločen čas napoti sodnika na višje civilno sodišče, pristojno za obravnavo zadev s področja prava Unije, in, na drugi strani, v katerem koli trenutku prekliče napotitev tega sodnika z odločbo, ki ne vsebuje obrazložitve?
2. Če je odgovor na prvo vprašanje pritrdilen: ali je treba člen 19(1), drugi pododstavek, in člen 5, od (1) do (3), Pogodbe o Evropski uniji v povezavi s členom 47 in členom 51(1) Listine Evropske unije o temeljnih pravicah razlagati tako, da mora nacionalno sodišče, ki odloča o pravnem sredstvu zoper sodbo sodišča, v senatu katerega zaseda sodnik, napoten na način, opisan v prvem vprašanju, po uradni dolžnosti preveriti, ali je zadnjenavedeno sodišče neodvisno in nepristransko, tudi če se sporna zadeva ne nanaša na pravo Unije?
3. Če je odgovor na drugo vprašanje pritrdilen: ali je treba člen 19(1), drugi pododstavek, in člen 5, od (1) do (3), Pogodbe o Evropski uniji v povezavi s členom 47 in členom 51(1) Listine Evropske unije o temeljnih pravicah razlagati tako, da morajo sodišča države članice vselej, kadar se ugotovi, da je pri sojenju sodeloval takšen napoten sodnik in da sodišče, v senatu katerega je zasedal ta sodnik, ni bilo neodvisno in nepristransko, razveljaviti pravnomočno sodno odločbo s pravnim sredstvom za razveljavitev pravnomočnih sodb, kot je izredna pritožba, ali pa določitev učinkov take kršitve spada v procesno avtonomijo države članice?

Navedene določbe prava Unije

Člen 19(1), drugi pododstavek, in člen 5, od (1) do (3), PEU

Člen 47 in člen 51(1) Listine Evropske unije o temeljnih pravicah

Navedena nacionalna zakonodaja

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (ustava Republike Poljske), člen 45, člen 178(1) in člen 179;

Ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych (zakon o organizaciji splošnih sodišč), člen 77;

Kodeks postępowania cywilnego (zakonik o civilnem postopku), člen 1, člen 379(4), člen 386(2), člen 398¹³, člen 398¹⁵, člen 398²¹;

Ustawa o Sądzie Najwyższym (zakon o vrhovnem sodišču), člen 1(1)(b), člen 26(1), člen 89(1), člen 91(1), člen 95(1).

Kratka predstavitev dejanskega stanja in postopka

- 1 Sąd Apelacyjny (pritožbeno sodišče, Poljska) je s sodbo z dne 18. oktobra 2017 zavrnilo pritožbi obeh strank zoper sodbo Sąd Okręgowy (okrožno sodišče, Poljska) z dne 9. marca 2016, s katero je bila toženi stranki, Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K. (vojvodska reševalna služba v K.), naloženo plačilo odškodnine vsaki od tožečih strank: D.J., D[X].J., Ł.J. in S.J. v znesku 100.000 PLN skupaj z zakonskimi zamudnimi obrestmi od 7. avgusta 2013 do dneva plačila kot odškodnino za škodo, povzročeno s smrtjo njihovega bližnjega sorodnika I.J., na podlagi člena 446(4) civilnega zakonika v povezavi s členoma 23 in 24 civilnega zakonika.
- 2 V senatu, ki je izrekel to sodbo, so sodelovali: J.K. in J.N. – sodnika pritožbenega sodišča, ki opravljata funkcijo pri Sąd Apelacyjny (pritožbeno sodišče), in A. P. - P., sodnik okrožnega sodišča, ki je od 1. novembra 2016 za nedoločen čas napoten za opravljanje nalog sodnika pri Sąd Apelacyjny (pritožbeno sodišče).
- 3 Prokurator Generalny (generalni državni tožilec, Poljska) je zoper sodbo Sąd Apelacyjny (pritožbeno sodišče) na podlagi člena 89(1) v povezavi s členom 115(1) in (1a) zakona o vrhovnem sodišču vložil izredno pritožbo, s katero je navedeno sodbo izpodbijal v celoti in se skliceval na nujnost zagotavljanja skladnosti z načelom pravne demokratične države, s katerim se uresničuje načelo socialne pravičnosti.
- 4 Generalni državni tožilec je izpodbijani sodbi očital kršitev načel svobode ter človekovih in državljanskih pravic, določenih v ustavi Republike Poljske, s tem da je bilo, prvič, v njej navedeno, da so primerne odškodnine za nepremoženjsko škodo, ki pripadajo tožečim strankam, zneski po 100.000 PLN, čeprav je bilo družinsko razmerje med družinskimi člani prekinjeno zaradi smrti osebe I. J., ki jo je s prekrškom povzročil delavec Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K. (vojvodska reševalna služba v K.), in dodeljeni zneski ne ustrezajo kompenzacijski naravi odškodnine, in drugič, v njej ni bil upoštevan pravni in dejanski položaj tožečih strank kot posledica prekrška, ki ga je storil uslužbenec Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K. (vojvodska reševalna služba v K.), in se ni preučila možnost, da bi se jim dodelila odškodnina v celotnem zahtevanem znesku, to je v zneskih po 200.000 PLN. Generalni državni tožilec je opozoril tudi na grobo kršitev materialnega prava z napačno razlago ustreznih določb civilnega zakonika, ki je privedla do zaključka, da so primerne odškodnine, ki pripadajo tožečim strankam, zneski po 100.000 PLN za vsako, medtem ko naj bi bili višji zneski pretirani.
- 5 V odgovoru na izredno pritožbo so tožeče stranke zahtevale, da se tej pritožbi v celoti ugodi in da se toženi stranki naložijo stroški postopka. Tožena stranka pa je

v odgovoru na pritožbo predlagala, naj se ta zavrne kot očitno neutemeljena in naj se ji priznajo stroški postopka.

Kratka obrazložitev predloga

- 6 Potreba po tem, da se Sodišču predložijo pravna vprašanja, oblikovana v izreku predložitvene odločbe, izhaja iz sodelovanja sodnika, ki je bil na podlagi člena 77(1), točka 1, zakona o organizaciji splošnih sodišč napoten v senat sodišča, ki je izdalo izpodbijano odločbo, za opravljanje sodniške funkcije na višjem sodišču za nedoločen čas. Ta potreba je nastala na podlagi sodbe Sodišča z dne 16. novembra 2021, Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim in drugi, od C-748/19 do C-754/19, EU:C:2021:931, katere točke 72, 73, 81, 82, 83, 88 in 90 ter izrek so navedeni v predložitveni odločbi.
- 7 V zvezi s tem se najprej pojavlja vprašanje, ali je treba sklepe, ki izhajajo iz sodbe C-748/19, sprejete v okviru kazenskega postopka, uporabiti tudi za položaj sodnikov, napotenih v skladu s členom 77(1), točka 1, zakona o organizaciji splošnih sodišč, ki odločajo v civilnih zadevah.
- 8 Ker je bila ta sodba izdana na podlagi predloga za sprejetje predhodne odločbe sodišča, ki je odločalo v kazenski zadevi, se ugotovitve, navedene v njej, ne morejo neposredno uporabiti za položaj sodnikov, napotenih za odločanje v civilnih zadevah – že zato, ker so bile oblikovane tudi na podlagi preučitve skladnosti nacionalne zakonodaje s členom 6(1) in (2) Direktive (EU) 2016/343 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. marca 2016 o krepitvi nekaterih vidikov domneve nedolžnosti in krepitvi pravice biti navzoč na sojenju v kazenskem postopku. Hkrati to, poleg očitnih razlik v kazenskem in civilnem postopku, med drugim izhaja tudi iz tega, da v civilnem postopku minister za pravosodje, ki je tudi generalni državni tožilec, ni nadrejen eni od strank postopka (za razliko od kazenskega postopka, kjer je nadrejen državnemu tožilcu).
- 9 Glede na navedeno se postavlja vprašanje, ali se sodba Sodišča v zadevi C-748/19 lahko uporabi za položaj sodnika, ki je napoten za opravljanje nalog na višjem sodišču, pristojnem za obravnavanje civilnih zadev v okviru prava Unije, pod pogoji iz člena 77(1), točka 1, zakona o organizaciji splošnih sodišč, ki ne določa, da morajo biti merila, na podlagi katerih je bila napotitev izvedena, navedena in javno objavljena. Podobno vprašanje se zastavlja glede na to, da je sodnik, ki je bil napoten za opravljanje nalog na višjem sodišču, ki je pristojno za obravnavanje civilnih zadev s področja prava Unije, glede na besedilo člena 77(4) zakona o organizaciji splošnih sodišč lahko, tako kot sodnik, ki je bil napoten za obravnavanje kazenskih zadev s področja prava Unije, razrešen brez odpovednega roka na podlagi odločbe ministra za pravosodje, v kateri ni treba navesti obrazložitve.
- 10 Če je odgovor na prvo vprašanje pritrdilen, je treba ugotoviti, kakšne so posledice ugotovitve, da so določbe o napotitvi – v zgoraj navedenem obsegu – v nasprotju s pravom Unije. Glavno vprašanje je, ali mora nacionalno sodišče, ki odloča o

pritožbi zoper sodbo sodišča, v senatu katerega zaseda napoteni sodnik, po uradni dolžnosti preveriti, ali je to sodišče neodvisno in nepristransko, tudi če se obravnavana zadeva ne nanaša na pravo Unije.

- 11 Sodna odločba, izpodbijana v postopku v glavni stvari, je bila namreč izdana v zadevi, ki se nanaša na denarno odškodnino za nepremoženjsko škodo zaradi smrti najbližjega sorodnika, izterjava tovrstnih zahtevkov pa ni urejena s pravom Unije. Vendar je treba upoštevati, da je bila sodba Sodišča v zadevi C-748/19 izdana na podlagi zadeve z elementom Unije zaradi uporabe Direktive (EU) 2016/343. Zato te sodbe Sodišča po mnenju Sąd Najwyższy (vrhovno sodišče) ni mogoče neposredno uporabiti za položaj napotenih sodnikov, ki odločajo ne le v postopkih drugačne narave (to je v civilnih postopkih), temveč tudi v zadevah, za katere ne veljajo standardi, določeni v okviru zakonodajnega postopka Evropske unije.
- 12 Če bi Sodišče v okviru odgovora na prvo vprašanje odločilo, da tudi za sodnike, ki so napoteni v skladu s členom 77(1), točka 1, zakona o organizaciji splošnih sodišč in odločajo v civilnih zadevah, ne veljata jamstvi neodvisnosti in nepristranskosti, se postavlja vprašanje, kakšne posledice bi bilo treba iz tega razloga izpeljati v primeru izpodbijanja sodne odločbe v civilni zadevi, za katero ne veljajo določbe prava Unije. V takem primeru obstajajo utemeljeni dvomi, zlasti glede tega, ali se lahko od nacionalnega sodišča, ki obravnava pritožbo zoper sodno odločbo, v sestavi katerega je sodnik, napoten na zgoraj opisan način, zahteva, da po uradni dolžnosti preveri, ali je to sodišče neodvisno in nepristransko. Na podlagi načela procesne avtonomije držav članic je mogoče sklepati, da mora nacionalno pravo določiti, ali in v kakšnem obsegu mora to vprašanje preučiti pritožbeno sodišče, med drugim tudi, ali je v tem primeru nujen ugovor stranke v postopku.
- 13 Poleg tega se v primeru pritrdilnega odgovora na tako zastavljeno drugo vprašanje poraja dvom, ali je sodbo, pri izdaji katere je sodeloval sodnik, napoten v skladu s členom 77(1), točka 1, zakona o organizaciji splošnih sodišč, dopustno razveljaviti s pravnim sredstvom, kot je izredna pritožba. V zvezi s tem se zlasti postavlja vprašanje možnosti, da se nacionalnemu sodišču, ki obravnava takšno pravno sredstvo, naloži obveznost razveljavitve pravnomočne sodbe, kadar koli se ugotovi, da je tak napoteni sodnik sodeloval pri obravnavi zadeve in zato sodišče z njegovim sodelovanjem po mnenju Sodišča Unije ni bilo neodvisno in nepristransko.
- 14 Izredna pritožba je institut, ki ima naravo izjeme in katere strukturni cilj je določiti predpostavke tako, da bi se z njo iz pravnega prometa izključile sodne odločbe, ki vsebujejo bistvene napake z vidika načela demokratične pravne države, ki uresničuje načelo socialne pravičnosti. Vloga ustavne presoje, ki jo na podlagi izredne pritožbe opravi Sąd Najwyższy (vrhovno sodišče), ni v tem, da iz pravnega prometa izključi vse pomanjkljive sodne odločbe, temveč le tiste, ki ogrožajo temelje družbene pogodbe, ki je temelj demokratične pravne države, ki uresničuje načelo socialne pravičnosti, in se tako nanašajo na posebno obliko razmerja med posameznikom in javnim organom ali dostojanstvo posameznika, za

katerega je ta organ pristojen. Ugotovljene kršitve, ki ogrožajo to načelo, morajo biti torej tako resne, da upravičujejo poseg v pravnomočnost sodbe. Institut izredne pritožbe, ki omogoča razveljavitev pravnomočne sodbe, če se izkaže za upravičeno, pomeni izjemo od ustavnega načela stabilnosti pravnomočnih sodnih odločb. Zato zgolj dejstvo, da je bila sodba izdana ob hudi kršitvi zakona, še ne upravičuje njene razveljavitve zaradi zagotovitve skladnosti z načelom demokratične pravne države, saj se lahko zgodi, da je treba v pogojih določenega dejanskega stanja dati prednost ustavni vrednoti pravne varnosti, katere sestavni del je varstvo pravnomočne sodbe (*res iudicata*), ki je namenjeno varovanju stabilnosti in veljavnosti sodnih odločb in pravnih razmerij, ki se z njimi oblikujejo.

- 15 To načelo stabilnosti pravnomočnih sodnih odločb je pomembna vrednota tudi v pravnem redu Unije. Šteje se, da je zaradi varstva pravnomočne sodbe, stabilnosti prava in pravnih razmerij ter pravilnega delovanja pravosodja bistveno, da so sodne odločbe, ki so postale pravnomočne po izčrpanju vseh pravnih sredstev ali po izteku rokov za taka sredstva, neizpodbojne. Pravo Unije torej nacionalnemu sodišču ne nalaga, naj opusti uporabo nacionalnih procesnih pravil, na podlagi katerih je bila izdana zadevna sodna odločba, tudi če bi to omogočilo odpravo kršitve prava Unije, ki izhaja iz te sodne odločbe (sodbi z dne 1. junija 1999, *Eco Swiss*, C-126/97, EU:C:1999:269, točki 46 in 47, in z dne 16. marca 2006, *Kapferer*, C-234/04, EU:C:2006:178, točke 20, 21 in 24).
- 16 Hkrati za pravo Unije velja načelo učinkovitosti (*effet utile*), ki zahteva, da se to pravo v celoti uporablja v vseh državah članicah, in zagotavlja postopkovno varstvo pravic, ki jih posamezniki pridobijo na podlagi tega prava. Glede na to načelo je treba pravo Unije uporabiti po uradni dolžnosti, ne da bi se bilo treba nanj sklicevati v okviru ugovora stranke.
- 17 Posebno dopolnilo k načelu učinkovitosti je koncept postopkovne avtonomije držav članic. Ta pravna teorija, tradicionalno oblikovana v sodbah Sodišča z dne 16. decembra 1976, *Rewe-Zentralfinanz* in *Rewe-Zentral*, 33/76, EU:C:1976:188, in *Comet*, 45/76, EU:C:1976:191, predpostavlja, da je v odsotnosti pravil Unije naloga nacionalnega pravnega reda, da določi pristojna sodišča in določi procesne pogoje za pritožbe, katerih namen je zagotoviti varstvo pravic, ki jih državljani držav članic pridobijo iz neposredno učinkujočega prava Unije.
- 18 Glede na navedeno obstaja dvom, ali mora vložitev izredne pritožbe zoper pravnomočno sodno odločbo v civilni zadevi, za katero ne velja pravo Unije in pri izdaji katere je sodeloval sodnik, ki je bil v skladu s členom 77(1), točka 1, zakona o organizaciji splošnih sodišč napoten za opravljanje nalog na višjem sodišču – če Sodišče ugotovi, kot je ugotovilo v zadevi C-748/19, da za takega sodnika ne veljata jamstvi neodvisnosti in nepristranskosti – povzročiti razveljavitev te sodne odločbe. V tem primeru je treba najprej pojasniti, ali mora nacionalno sodišče, ki odloča o takem ukrepu, kot je izredna pritožba, po uradni dolžnosti in v vseh okoliščinah razveljaviti končno sodbo sodišča, v sestavi katerega je sodeloval tak napoten sodnik, ali pa je v tem primeru mogoče v okviru zgoraj navedene

procesne avtonomije države članice določiti posledice take kršitve v skladu z nacionalno ureditvijo.

DELOVNI DOKUMENT